

א' אדר, תשע"ה, 19.2.2015

גיליון מס' 447

פרשת תרומה

ערכים מתנגשים בין האל למשכן

מאת שמריה מלר, קיבוץ עלומים

מהו הפורמט הנכון לעבוד בו את ה'? האם מזבח הזהב או מזבח האדמה?

כפי שזה בא לידי ביטוי באזכור הראשון של התורה, מיד לאחר מתן תורה בפרשת יתרו: **"מִזְבַּח אֲדָמָה, תַעֲשֶׂה-לִי... בְּכָל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶזְכֵּר אֶת-שְׁמִי, אָבוֹא אֵלָיךְ וּבִרְכָתֶיךָ (כ,כ).** הסיפא של הפסוק מיד מעלה את הדילמה הבאה: האם קורבנות יחידים רבים במקומות רבים עדיפים על קורבנות ציבור במקום אחד? אם קורבנות היחידים עדיפים או אז מהו פשר הצווי **"וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם"** (כה,ח). האם ה' מוכן להצטמצם לד' אמותיו בלבד? אם כן מדוע לא נאמר ושיכנתי "בתוכו" אלא "בתוכם"? מהי המשמעות של "בתוכם"? כיצד עלינו להתייחס לצמצום הזה, הרי הביטוי **"מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבֹדוֹ"** (ישעיהו ו,ג), בבחינת לית אתר פנוי מיניה. האם עלינו להתייחס לצמצום המקום לעבודת ה' כפי שזה לידי ביטוי בהשקפת החסידות – שהאל צמצם עצמו כדי לאפשר את קיומו של העולם – עולם של בני אדם שיעבדו אותו? מהי המטרה שלשמה צונו להקים משכן ואח"כ מקדש, האם בכך מובאים לידי ביטוי גדולתו וחשיבותו של האל אשר זקוק לפלטין מפואר כדי להאדיר את שמו, או שהמקדש הוא כלי לעבודת האדם את האל? האם התשובה לשאלה זו תוכל לתת גם מענה לפאר המקדש? ומה שיותר מסקרן היא הרזולוציה שבה התורה מפרטת את עשיית המקדש וכליו, לפרטי פרטים, ביריעה ארוכה של פסוקים המשתרעת על מעל ארבע פרשות בתורה. האם יתכן שלפרוט הרב יש משמעויות נוספות מעבר לשימוש הקונקרטי של כלי המקדש?

ל"קיבוצניק" שהתחנך על "והצנע לכת עם א-לוהיך", ועל סוציאליזם, קשה עם הפאר הזה, במיוחד כאשר הוא יודע שלמעשה עיקר העבודה בבית המקדש היא הקורבנות וכבר נאמר "גדולה צדקה לעניים מבניין בית המקדש". כך לדברי הנצי"ב סובר רב אחאי גאון בעל השאלות (העמק שאלה, ס"ב, תרומה) הלומד הלכות צדקה מ"ויקחו לי תרומה". והשאלה האחרונה המביאה לידי מיצוי את כל השאלות יחד – האם **"ושכנתי בתוכם"** זהו תיאור המציאות או תיאור אפשרות שתתקיים או לא והיא תלויה בדברים נוספים.

ברור שבמסגרת המאמר המצומצם הזה לא נוכל לענות על כול השאלות, אך ראיתי חשיבות בשימת הדגש על המורכבות שמכילה אמירה קצרה בתורה **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"**. לכן לפחות אנסה לתת את תשובת הפרשנות הקלאסית לשאלה האחרונה, אשר מתורגמת על ידה כך: האם שכינת ה' בתוכנו תלויה במעשינו או שאינה תלויה בהם וזו הבטחת ה' לעמו, שתמיד ישכון בעם ישראל?

אנו מוצאים את שתי הגישות הללו בפרשנות:

במכילתא (פרשת בא, מסכת דפסחא פרשה ט"ז) נאמר: "כיוצא בו 'ועשו לי מקדש' למה נאמר? והלא כבר נאמר "את שמים ואת הארץ אני מלא, הא מה תלמוד לומר 'ועשו לי מקדש'? כדי לקבל שכר על העשייה". השכינה איננה שוכנת עקב מעשה ידינו – בניית המקדש, כי היא נמצאת בכל מקום ואנו מצווים לעשות את המקדש או את יתר המצוות כדי לקבל שכר על העשייה. לאמור, מצד אחד נראה שלפי המכילתא עשיית המקדש היא צורך שלנו לקבל שכר ולכן השראת השכינה בתוכנו לא תלויה במעשינו. מצד שני מהו השכר הגבוה שיכול לצפות לו האדם אם לא שתשרה שכינת האל בו!?

עמדה אחרת מציג הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (א,ג) שם הוא מתאר את דרך יצירתו של עם ישראל: "היה (אברהם) מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת... ושתל בליבם העיקר הגדול (אמונה באל אחד) והודיע ליצחק בנו... ויצחק הודיע ליעקב ויעקב אבינו למד בניו כולם. והבדיל לוי ומינהו ראש... וציווה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלימוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת דבר ה'... עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן, חוץ משבט לוי שעמד בעצות אביו, ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבים... ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבנו רבן של כל הנביאים ושלחו. כיוון שנתנבא משה רבנו ונבחר ה' ישראל לנחלה, הפתירן במצוות והודיען דרך עבודתו".

והמסקנה המתבקשת: עם ישראל נבחר עקב שבועתו של ה' לאברהם ואהבת ה' לישראל. לאמור, זו אינה אהבה התלויה בדבר. בחירת ישראל אינה פרי קיום המצוות אלא להפך, המצוות נתנו לנו משום בחירתנו. מובטח לנו שתמיד השכינה תשרה בתוכנו, אשר על כן עלינו לקיים את המצוות.

שמריהו מלר, הוא מנהל ענף הבנין בקיבוץ עלומים. מוסמך בפילוסופיה יהודית באוניברסיטה העברית. בעבר ניהל את אגף משימות של הקיבוץ הדתי.

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של תנועת הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא. תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il